

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЛЯСКОВЕЦЬ ОЛЕКСІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК: 65.012.8:621:005.591.3(043.3)

**МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ
МАШИНОБУДУВАННЯ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Запоріжжя – 2018

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконана на кафедрі фінансів, банківської справи та страхування Запорізького національного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Череп Алла Василівна,
Запорізький національний університет,
декан економічного факультету.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Ковальчук Світлана Володимирівна,
Хмельницький національний університет,
завідувач кафедри маркетингу і торговельного
підприємництва;

кандидат економічних наук, доцент
Тарасова Ганна Олександрівна,
Київський національний університет
технологій та дизайну,
доцент кафедри обліку і аудиту.

Захист дисертації відбудеться “02” червня 2018 р. об 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.051.08 у Запорізькому національному університеті Міністерства освіти і науки України за адресою: 69063, м. Запоріжжя, пр. Соборний, 74, корп. 5, ауд. 326.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Запорізького національного університету за адресою: 69600, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 66-а, корп. 2.

Автореферат розісланий “27” квітня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ю.О. Швець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Діяльність підприємств машинобудування відбувається за досить складної економічної, політичної ситуації в країні та за умов постійного впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища і тому стабільність економічного розвитку не можлива без ефективного механізму розвитку економічної безпеки. Ця обставина пояснюється тим, що саме від економічної безпеки (ЕБ) залежить можливість своєчасно враховувати вплив чинників оточуючого середовища, раціонального розподілу і використання ресурсів, розробки заходів ліквідації існуючих ризиків, покращення фінансової діяльності. Необхідність забезпечення економічної безпеки обумовлена тим, що вона впливає на рівень фінансової стійкості, платоспроможності, ділової активності, рентабельності та конкурентоспроможності підприємства. У зв'язку зі специфікою діяльності кожного підприємства, зростаючим рівнем ризику, питання економічної безпеки є досить актуальним. При цьому, за останні роки, рівень економічної безпеки вітчизняних підприємств машинобудування є низьким, керівництво не приділяє належної уваги діагностиці кризових явищ, відсутні заходи, методи захисту від негативного впливу чинників зовнішнього середовища і, тому необхідно розробити механізм розвитку економічної безпеки.

Вагомий внесок у дослідження сутності “економічної безпеки” здійснили вітчизняні та зарубіжні вчені, а саме: Акофф Р., Геєць В., Грабельська О.В., Дакус А.В., Євдокимова Д.М., Іванчук К.О., Кондратюк О.І., Радіонова І.О., Севастьянов Р.В., Сімченко Н.О., Шубін О.О. та ін.

Проблемами вивчення практичних та методичних аспектів економічної, фінансової, технологічної безпеки; інтегральних показників ЕБ у різних сферах діяльності займалися такі науковці, як: Бондарчук М.К., Гончар О.І., Гороховатський В.О., Грозний І.С., Зборовська О.М., Кендюхов О.В., Ковальчук С.В., Корінев В.Л., Крачок Л.І., Максимова В.Ф., Мостенська Т.Л., Мойсеєнко І.П., Олейнікова А.Ю., Полозова Т.В., Тарасова Г.О., Тимошенко О.В., Череп А.В., Череп О.Г., Шмиголь Н.М. та ін.

В роботах вищевказаних авторів зображені лише окремі аспекти економічної безпеки та основна увага зосереджена на стабільності діяльності підприємств. Відповідно, існуючі методичні підходи є трудомісткими, не точними, не враховують особливості діяльності конкретного підприємства, базуються на статистичних даних, які знаходяться в обмеженому доступі. Тому, не зважаючи на вагомий внесок дослідників, питання розвитку економічної безпеки не повністю розкриті, адже не досліджені системи, механізми, методи, принципи та особливості організації економічної безпеки на підприємствах машинобудування. Одночасно не достатньо уваги приділяється аналізу наявного рівня економічної безпеки на підприємствах, оцінці рівня впливу загроз ринкового середовища, розробці методів протидії виявленим ризикам, вивченню процесу розробки, формування та впровадження економічної безпеки, що підтверджує практичне значення та актуальність обраної теми дослідження. Таким чином, важливість зазначених невіршених питань зумовила вибір теми дослідження, його мету і завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у відповідності до плану науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи та страхування Запорізького

національного університету за темами: “Методологічні засади формування стратегії розвитку суб’єктів господарювання регіонів та держави” (номер державної реєстрації 0114U002644), де особисто автором розроблено методичний підхід до забезпечення, оцінки та регулювання рівня розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування шляхом використання інтегрального показника економічної безпеки; “Дослідження фінансово-економічного потенціалу Запорізької області” (номер державної реєстрації 0116U004853), в рамках якої, автором удосконалено науково-методичний підхід щодо оцінки основних показників розвитку економічної безпеки та аналізу їхнього впливу на суму чистого прибутку підприємств машинобудування, доповнено методичний підхід використання механізму розвитку та стратегічного управління економічною безпекою підприємств машинобудування.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо механізму розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі завдання:

- узагальнити теоретичні підходи та розвинути сутність поняття “економічний розвиток”;
- дослідити та удосконалити сутність поняття “розвиток економічної безпеки”;
- удосконалити і розширити класифікацію розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування;
- удосконалити систему та механізм управління розвитком економічної безпеки з урахуванням всіх сфер діяльності підприємств машинобудування та чинників оточуючого середовища;
- дослідити сучасний стан використання механізму економічної безпеки на підприємствах машинобудування;
- удосконалити науково-методичний підхід щодо оцінки основних показників розвитку економічної безпеки та аналізу їхнього впливу на суму чистого прибутку підприємств машинобудування;
- удосконалити методичний підхід до забезпечення, оцінки та регулювання рівня розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування шляхом використання інтегрального показника економічної безпеки;
- доповнити науково-методичний підхід щодо визначення рівня економічної безпеки шляхом оцінки коефіцієнтів та ступеня безпеки розвитку;
- розвинути методичний підхід використання механізму розвитку та стратегічного управління економічною безпекою підприємств машинобудування на основі врахування загроз ринкового середовища.

Об’єктом дослідження є процес використання механізму розвитку економічної безпеки на підприємствах машинобудування.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних положень щодо механізму розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування.

Методи дослідження. Теоретичною і методичною основою дисертаційного дослідження є фундаментальні положення теорії економічної безпеки, теорії системи управління економічною безпекою та розрахунку інтегрального показника, які висвітлені в наукових працях провідних

вітчизняних і зарубіжних вчених. Для досягнення зазначеної мети, поставлених завдань в роботі використовувався комплекс загальнонаукових, спеціальних методів: *метод аналізу і синтезу, економічного узагальнення* – для розкриття сутності понять “економічний розвиток”, “розвиток економічної безпеки” та дослідження класифікації економічної безпеки (підрозділ 1.1); *метод системного аналізу та формалізації складних структур* – для дослідження теоретичних підходів щодо побудови механізму та системи управління розвитком економічної безпеки (підрозділ 1.2); *метод порівнянь та узагальнень* – для аналізу та виявлення переваг і недоліків існуючих методів оцінки економічної безпеки (підрозділ 1.3); *статистичний метод обробки даних, метод групування, факторний аналіз, балансовий метод* – для дослідження сучасного стану використання механізму ЕБ та визначення рівня економічної безпеки підприємств машинобудування (підрозділи 2.1, 2.2); *метод системного аналізу та синтезу* – для обґрунтування необхідності удосконалення методичних підходів щодо розвитку економічної безпеки (підрозділ 2.3); *метод економіко-математичного моделювання* – при розробці та удосконаленні методичних підходів щодо розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування (підрозділи 3.1, 3.2); *метод аналізу рядів динаміки, абстрактно-логічний метод та метод причинно-наслідкового зв'язку* – для дослідження і удосконалення використання механізму розвитку та стратегічного управління економічною безпекою на підприємствах машинобудування (підрозділ 3.3); *графічний метод* – для висвітлення теоретичного матеріалу дисертації (усі розділи роботи).

Інформаційну базу дисертаційного дослідження склали закони України, нормативно-правові акти, статистичні дані Міністерства фінансів України, офіційні статистичні та аналітичні матеріали Державної служби статистики України, дані фінансового і управлінського обліку підприємств машинобудування Запорізької області, річна бухгалтерська й оперативна звітність підприємств, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних науковців з питань механізму розвитку економічної безпеки, матеріали наукових конференцій та інтернет-видань, результати власних напрацювань і спостережень. Економічні розрахунки виконані із застосуванням сучасних методик і комп'ютерних технологій обробки статистичних матеріалів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні теоретичних, методико-прикладних основ механізму розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування, що забезпечило одержання таких основних наукових положень:

удосконалено:

– сутність поняття “економічний розвиток”, яке, на відміну від існуючих, пропонується розглядати як процес організації діяльності підприємства, тобто сукупність рішень, дій, методів та механізмів, які функціонують на підприємстві з метою налагодження процесу економічного розвитку шляхом врахування впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, умов для створення та налагодження розвитку виробничої, фінансової, організаційної, інноваційної, технологічної, управлінської діяльності, прийняття виважених рішень, раціонального використання ресурсів та злагодженої роботи колективу;

– система управління розвитком економічної безпеки, яка, на відміну від існуючих, охоплює всі сфери діяльності на основі врахування особливостей

організації процесу виробництва, збуту, що дозволяє підвищити рівень захисту від впливу факторів оточуючого середовища, зменшити наслідки загроз, розробити стратегію і організувати стратегічне управління процесом розвитку;

– механізм управління розвитком економічної безпеки, який, на відміну від існуючих, є сукупністю методів та базується на принципах, функціях управління, нормативно-правових положеннях, мотивах та стимулах, враховує процеси використання, розподілу, контролю інформаційних, фінансових, технологічних, трудових ресурсів; оцінки динаміки розвитку, що забезпечує досягнення сформованих цілей, прогнозування діяльності з метою захисту від банкрутства та підвищення рівня економічної безпеки підприємств машинобудування;

– науково-методичний підхід щодо оцінки основних показників розвитку економічної безпеки та аналізу їхнього впливу на суму чистого прибутку підприємств машинобудування, який, на відміну від існуючих, ґрунтується на врахуванні загроз ринкового середовища, дозволяє спрогнозувати основні показники діяльності, визначити можливості розвитку економічної безпеки в майбутньому та підвищити їх ефективність;

– методичний підхід до забезпечення, оцінки та регулювання рівня розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування шляхом використання інтегрального показника економічної безпеки, який, на відміну від існуючих, враховує залежність розвитку економічної безпеки від забезпеченості фінансовими ресурсами, обсягів виробництва та збуту продукції, рівня зношеності обладнання, інноваційного, інвестиційного розвитку та ефективності прийняття управлінських рішень керівництвом, що дозволяє оцінити рівень економічної безпеки та використати способи, методи покращення розвитку в довгостроковому періоді;

– науково-методичний підхід щодо визначення рівня економічної безпеки шляхом оцінки коефіцієнтів та ступеня безпеки розвитку, який, на відміну від існуючих, дозволяє проаналізувати взаємозв'язок між відповідними показниками, оцінити ступінь їхнього впливу на загальну економічну безпеку, визначити раціональність відповідних показників економічної безпеки з метою розробки заходів щодо управління механізмом розвитку ЕБ;

– методичний підхід використання механізму розвитку та стратегічного управління економічною безпекою підприємств машинобудування, який, на відміну від відомих, враховує рівень розвитку ЕБ, показники виробничо-господарської, фінансової діяльності, що дозволяє обрати серед існуючих варіантів розвитку економічної безпеки найбільш ефективні на основі прогнозування та моделювання;

дістало подальшого розвитку:

– сутність поняття “розвиток економічної безпеки”, яке запропоновано розглядати як процес запобігання або уникнення кризових ситуацій на засадах захисту інтересів підприємств від негативної дії факторів ринкового середовища шляхом виконання комплексу дій, що спрямовані на підвищення рівня економічної безпеки, впливу і контролю за ними з метою забезпечення стабільності функціонування, інноваційного і соціального розвитку не лише підприємств машинобудування, але й регіону;

– класифікація розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування, яка враховує особливості організації виробництва на кожному етапі, взаємовідносини між персоналом, забезпеченість ресурсами,

існуючі загрози, що дає змогу підприємствам раціонально організувати процес економічного розвитку та безпеки, сприяє підвищенню показників фінансової діяльності, попередженню банкрутства за умови врахування наслідків можливих ризиків та активної участі менеджменту на всіх рівнях управління.

Практичне значення одержаних результатів дослідження для підприємств полягає у можливості використання авторських пропозицій щодо забезпечення, оцінки та регулювання рівня розвитку економічної безпеки на підприємствах машинобудування; для органів державної влади автором була удосконалена та обґрунтована система і механізм управління розвитком економічної безпеки. Основні результати дослідження впроваджено в практичну діяльність ПрАТ “Бердянські жнивварки” (довідка № 226 від 17.08.2017 р.), ТОВ “НВП Енергомаш” (довідка № 1/бух/104 від 14.09.2017 р.), ПАТ “Запорізький механічний завод” (довідка № 853/22 від 27.09.2017 р.), ПрАТ “Запорізький інструментальний завод ім. Войкова” (довідка № 1234 від 11.10.2017 р.), ПрАТ “Запоріжтрансформатор” (довідка № 1/11-1731/1 від 17.11.2017 р.).

Теоретичні положення, що становлять наукову новизну дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі економічного факультету Запорізького національного університету при викладанні дисциплін “Економічний ризик та його оцінка”, “Інноваційний розвиток підприємств”, “Управління інноваційним розвитком” (довідка № 01-14/36 від 21.06.2017 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, у якій викладено авторський підхід до розв’язання актуального наукового завдання щодо механізму розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування. Всі основні наукові положення, висновки та рекомендації, які винесено на захист, одержано автором самостійно. З наукових робіт, виданих у співавторстві, внесені виключно матеріали, які є результатом особистої роботи здобувача. Власний науковий внесок дисертанта у наукові роботи, опубліковані у співавторстві, конкретизовано у списку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження доповідалися та отримали схвалення на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме: XV Міжнародна науково-практична конференція “Проблеми планування в ринкових умовах” (м. Одеса, 23–25 вересня 2016 р.); III Міжнародна науково-практична конференція “Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб’єктів господарювання: сучасний стан та перспективи” (м. Одеса, 23–24 грудня 2016 р.); VIII Всеукраїнська науково-практична конференція для студентів та молодих учених “Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами” (м. Київ, 17 лютого 2017 р.); International scientific-practical conference “Integration of Business Structures: Strategies and Technologies” (м. Тбілісі, Грузія, 24 лютого 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція “Управління економічними процесами: сучасні реалії і виклики” (м. Мукачево, 22–23 березня 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція “Сучасні тенденції в економіці та управлінні” (м. Запоріжжя, 30 червня 2017 р.); Міжнародна наукова інтернет-конференція “Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення” (м. Тернопіль, 12 липня 2017 р.).

Публікації. Основні положення, висновки і результати дисертаційної роботи викладено у 16 наукових працях, з них: 8 статей у наукових фахових

виданнях (4 статті у наукових фахових виданнях України, 4 статті у наукових фахових виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз), 7 тез за матеріалами конференцій, 1 стаття в іншому виданні. Загальний обсяг публікацій – 5,83 друк. арк., з них особисто автору належить 5,63 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 206 найменувань на 31 сторінці, 7 додатків на 20 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 270 сторінок, з них основний текст викладений на 186 сторінках. Робота містить 48 таблиць та 35 рисунків (14 сторінок – таблиці і рисунки, які повністю займають площу сторінки).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано її мету та завдання, визначено об'єкт та предмет, окреслено методи дослідження, визначено наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, відображено особистий внесок здобувача, дані про апробацію результатів дослідження та публікації автора за темою роботи.

У першому розділі – **“Теоретико-методичні підходи до розвитку економічної безпеки підприємств”** – узагальнено теоретичні підходи та удосконалено сутність поняття “економічний розвиток”, “розвиток економічної безпеки”; сформовано класифікацію розвитку економічної безпеки підприємств; удосконалено систему та механізм управління розвитком економічної безпеки.

Встановлено, що підвищення рівня економічної безпеки підприємств машинобудування тісно пов'язано з покращенням їх економічного розвитку, що впливає на поліпшення якості продукції, підвищення заробітної плати, конкурентоспроможності та прибутковості виробництва, а також залучення постійних клієнтів шляхом розширення існуючих та вихід на нові ринку збуту. Тому, перед підприємствами машинобудування постало важливе завдання налагодження економічного розвитку з метою покращення стабільності функціонування та процесу виробництва.

Результати аналізу сучасної наукової думки показують, що, на сьогоднішній день, існують різні підходи до визначення сутності поняття економічного розвитку, але дані підходи не позбавлені недоліків. Наукові дослідження показали, що розуміння поняття “економічний розвиток” є неповним та не достатньо обґрунтованим.

Виконані дослідження сутності поняття “економічний розвиток” дозволили його розвинути і розглядати в подальшому як процес організації діяльності підприємства, тобто сукупність рішень, дій, методів та механізмів, які функціонують на підприємстві з метою налагодження процесу економічного розвитку шляхом врахування впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, умов для створення та налагодження розвитку виробничої, фінансової, організаційної, інноваційної, технологічної, управлінської діяльності, прийняття виважених рішень, раціонального використання ресурсів та злагодженої роботи колективу.

Зважаючи на сутнісно-функціональне значення економічного розвитку в діяльності підприємств, було визначено необхідність розвитку економічної безпеки, що дозволяє захистити підприємства від дії чинників оточуючого середовища. Тому, запропоновано розглядати “розвиток економічної безпеки”

як процес запобігання або уникнення кризових ситуацій на засадах захисту інтересів підприємств від негативної дії факторів ринкового середовища шляхом виконання комплексу дій, що спрямовані на підвищення рівня економічної безпеки, впливу і контролю за ними з метою забезпечення стабільності функціонування, інноваційного і соціального розвитку не лише підприємств машинобудування, але й регіону.

Встановлено, що на даний момент існує безліч класифікаційних ознак розвитку економічної безпеки, але в проаналізованих класифікаціях не враховані сфери діяльності підприємств саме машинобудівної галузі, вплив факторів оточуючого середовища. На підставі дослідження існуючих підходів розширено класифікацію розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування, яка включає ряд класифікаційних ознак, таких як: рівень розвитку; об'єкт забезпечення; ступінь розвитку; суб'єкт впливу; ступінь захищеності даних; спосіб управління. Використання наведеної класифікації дає змогу з'ясувати ступінь впливу зовнішніх і внутрішніх загроз діяльності підприємств машинобудування, виокремити їх перелік для кожної сфери діяльності, розробити заходи щодо попередження та захисту від отримання небажаних результатів.

В умовах нестабільності економічного розвитку, відсутності інструментів захисту від впливу ризиків, помітну роль в діяльності підприємств машинобудування відіграють система та механізм управління розвитком економічної безпеки.

Обґрунтовано доцільність використання системи управління розвитком економічної безпеки на підприємствах машинобудування з метою раціонального планування дій, використання методів, попередження чи уникнення зовнішніх і внутрішніх загроз, організації процесу розвитку економічної безпеки. Дана система побудована у вигляді послідовності взаємопов'язаних етапів задля досягнення сформованих цілей, коригування дій служби управління економічною безпекою, оцінки ефективності прийнятих рішень, налагодження економічної безпеки всіх сфер діяльності, покращення фінансових показників підприємств.

Визначено, що механізм управління розвитком економічної безпеки функціонує шляхом використання методів, принципів, дотримання функцій, нормативно-правових положень, застосування мотивів і стимулів, врахування особливостей використання, розподілу, контролю ресурсів. Даний механізм сприяє досягненню сформованих цілей, підвищенню рівня економічної безпеки, дає змогу налагодити взаємозв'язок між внутрішнім та зовнішнім середовищем, поліпшити систему моніторингу за станом розвитку підприємства.

У другому розділі – **“Оцінка сучасного стану розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування”** – визначено стан та сучасні тенденції розвитку економічної безпеки на підприємствах машинобудування; проведено аналіз показників, які характеризують ефективність економічного розвитку підприємств; обґрунтовано доцільності розвитку економічної безпеки на підприємствах машинобудування.

Аналіз особливостей діяльності підприємств машинобудування України та дослідження тенденцій розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування показав, що у 2015 р. сформувався негатива тенденція, адже сума фінансових результатів становила (13006) млн. грн., прибуток досяг рівня

16116,9 млн. грн., а збиток – 29122,9 млн. грн. при поступовому зростанні обсягу реалізованої продукції на 11810 млн. грн.

Дослідження рівня економічної безпеки підприємств Запорізького регіону показали, що за 2015 р. порівняно з 2014 р. відбулися позитивні зрушення та сума фінансового результату становила 1421559,1 тис. грн., збиток підприємств склав 4079511,3 тис. грн., а прибуток – 5501070,4 тис. грн., тобто ситуація має тенденцію до покращення.

Узагальнення результатів дослідження дало змогу сформулювати тезу про уповільнення темпів розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування, зростання числа загроз ринкового середовища, погіршення показників фінансової діяльності за умови відсутності ефективного механізму розвитку економічної безпеки. Визначено, що у 2016 р. знизився рівень економічного розвитку на проаналізованих підприємствах машинобудування Запорізького регіону (табл. 1).

Таблиця 1

Економічний розвиток підприємств машинобудування Запорізького регіону
за 2012-2016 рр.

Назва показників	2012	2013	2014	2015	2016
ПрАТ “Запоріжбудмаш”					
Коефіцієнт фінансової автономії	0,93	0,94	0,95	0,97	0,79
Коефіцієнт фінансової залежності	1,07	1,07	1,05	1,03	1,26
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,07	0,06	0,05	0,03	0,21
Рентабельність активів	-3,29	-7,88	0,02	1,43	1,87
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	-0,04	-0,09	0,00	0,01	0,02
ПАТ “Мотор Січ”					
Коефіцієнт фінансової автономії	0,66	0,70	0,65	0,69	0,65
Коефіцієнт фінансової залежності	1,51	1,43	1,54	1,46	1,55
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,15	0,14	0,35	0,31	0,35
Рентабельність активів	15,47	10,59	10,48	18,21	8,59
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,23	0,15	0,15	0,26	0,12
ПрАТ “Запоріжтрансформатор”					
Коефіцієнт фінансової автономії	0,25	0,10	0,47	1,18	-1,30
Коефіцієнт фінансової залежності	3,97	9,66	2,13	0,85	-0,77
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,38	0,90	1,47	2,18	2,30
Рентабельність активів	24,66	8,75	-63,52	-72,71	-23,92
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,76	0,08	-4,57	-1,76	0,56
ПАТ “Запорізький механічний завод”					
Коефіцієнт фінансової автономії	0,93	0,93	0,97	0,95	0,95
Коефіцієнт фінансової залежності	1,08	1,07	1,03	1,05	1,05
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,01	0,01	0,03	0,05	0,05
Рентабельність активів	2,59	1,90	2,65	2,92	1,76
Коефіцієнт стійкості економічного зростання	0,02	0,02	0,02	0,03	0,01

Примітка: розраховано автором на підставі статистичної інформації Державної служби статистики України

Загалом, зниження економічного розвитку по підприємству ПАТ “Мотор Січ” пояснюється погіршенням показників фінансової діяльності та у 2016 р. порівняно з 2015 р. відбулося зниження коефіцієнта фінансової автономії на 5,7%, рентабельності активів на 52,8%, коефіцієнта стійкості економічного зростання на 55,7%, підвищення коефіцієнта фінансової залежності на 6%, коефіцієнта концентрації позикового капіталу на 12%, тобто погіршення показників ділової

активності, фінансової стійкості, рентабельності, ліквідності.

З'ясовано, що на підприємстві ПАТ “Запорізький механічний завод” відбулася стабілізація економічного розвитку, що у 2016 р. обумовлено незмінним значенням коефіцієнта фінансової автономії, коефіцієнта фінансової залежності та коефіцієнта концентрації позикового капіталу, але відбулося скорочення рентабельності активів на 39,93%.

Проведені дослідження рівня економічної безпеки показали, що по підприємству ПАТ “Мотор Січ” загальний рівень економічної безпеки у 2016 р. порівняно з 2015 р. підвищився на 26,67%. Підприємство ПрАТ “Запоріжтрансформатор” у 2016 р. мало кризовий фінансовий стан та нормативному значенню не відповідали такі складові економічної безпеки: фінансова, інтелектуально-кадрова (табл. 2). По ПрАТ “Запоріжбудмаш” у 2012-2016 рр. нормативному значенню відповідають фінансова, техніко-технологічна та екологічна складові та загальний рівень економічної безпеки покращився, оскільки у 2015 р. він становив 0,11, а у 2016 р. склав 0,40.

Таблиця 2

Рівень економічної безпеки підприємств машинобудування за 2012-2016 рр.

Складові економічної безпеки	Роки			
	2013	2014	2015	2016
ПрАТ “Запоріжбудмаш”				
Фінансова	3,91	2,59	2,12	1,37
Техніко-технологічна	0,81	0,87	0,86	2,84
Інтелектуально-кадрова	1,60	0,51	0,06	0,07
Екологічна	0,78	0,53	1,06	1,43
Рівень економічної безпеки підприємства (R)	3,91	0,61	0,11	0,40
ПАТ “Мотор Січ”				
Фінансова	2,04	7,17	2,47	1,05
Техніко-технологічна	0,78	0,18	0,26	0,51
Інтелектуально-кадрова	1,35	1,16	3,92	4,90
Екологічна	0,85	0,39	0,31	0,37
Рівень економічної безпеки підприємства (R)	1,81	0,60	0,76	0,97
ПрАТ “Запоріжтрансформатор”				
Фінансова	0,00	0,01	0,02	0,37
Техніко-технологічна	1,06	3,96	1,76	1,82
Інтелектуально-кадрова	0,59	0,22	0,27	0,69
Екологічна	0,80	0,53	1,46	1,07
Рівень економічної безпеки підприємства (R)	0,001	0,01	0,01	0,49
ПАТ “Запорізький механічний завод”				
Фінансова	0,53	31,26	18,29	6,18
Техніко-технологічна	0,52	0,27	3,04	5,58
Інтелектуально-кадрова	0,60	0,03	0,03	0,05
Екологічна	1,78	0,68	0,66	0,85
Рівень економічної безпеки підприємства (R)	0,29	0,18	1,19	1,39

Примітка: розраховано автором

Встановлено, що відбулося зростання рівня економічної безпеки по ПАТ “Запорізький механічний завод”, який у 2016 р. був на рівні 1,39 та у 2015 р. – 1,19, тобто зростання становило 0,17%, але спостерігається скорочення показників інтелектуально-кадрової, екологічної складових. На підставі проведеного аналізу, було отримано ґрунтовну інформацію щодо сформованого рівня економічної

безпеки на підприємствах машинобудування Запорізької області та обґрунтовано необхідність використання механізму управління розвитком економічної безпеки.

У третьому розділі – **“Методичні підходи щодо удосконалення механізмів розвитку економічної безпеки”** – удосконалено науково-методичний підхід щодо оцінки основних показників розвитку економічної безпеки та аналізу їхнього впливу на суму чистого прибутку підприємств машинобудування; удосконалено методичний підхід до забезпечення, оцінки та регулювання рівня розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування шляхом використання інтегрального показника економічної безпеки; удосконалено науково-методичний підхід щодо визначення рівня економічної безпеки шляхом оцінки коефіцієнтів та ступеня безпеки розвитку; розширено методичний підхід використання механізму розвитку та стратегічного управління економічною безпекою підприємств машинобудування.

Зважаючи на те, що рівень розвитку економічної безпеки є низьким та існують складнощі щодо його підвищення, виникає необхідність у визначенні сильних та слабких сторін, можливостей і загроз, оцінці ефективності управлінських рішень, що свідчить про доцільність здійснення прогностичної оцінки економічної безпеки та визначення методів захисту від негативного впливу чинників зовнішнього середовища.

Тому, проведений аналіз теорії та практики за окресленою проблемою, дозволив удосконалити науково-методичний підхід щодо оцінки основних показників розвитку економічної безпеки та аналізу їхнього впливу на суму чистого прибутку підприємств машинобудування. Даний науково-методичний підхід ґрунтується на використанні встановленої групи показників, передбачає врахування загроз ринкового середовища, прогнозування основних показників діяльності, оцінювання впливу результатів діяльності на показник економічної безпеки і дає змогу визначити взаємодію показників розвитку економічної безпеки як на даний момент, так і у майбутньому.

До групи показників, що впливають на розвиток економічної безпеки віднесено: чистий прибуток (Y); фінансові витрати (x_1); дебіторська заборгованість (x_2); кредиторська заборгованість (x_3); чиста виручка від реалізації продукції (x_4); прибуток від продажу (x_5); сума власного капіталу (x_6); сума позикового капіталу (x_7); обсяг готової продукції (x_8); фонд оплати праці (x_9). Для визначення прогностичної величини, тобто чистого прибутку та оцінки впливу отриманих результатів на стан економічної безпеки, визначення між ними взаємозв'язку, було використано регресійно-кореляційний аналіз.

Удосконалений науково-методичний підхід пройшов апробацію на підприємствах машинобудування Запорізької області, зокрема, на ПрАТ “Запоріжтрансформатор”, ПАТ “Мотор Січ”, ПАТ “Запорізький механічний завод”, що дозволило спрогнозувати суму чистого прибутку та оцінити розвиток економічної безпеки на перспективу. На підставі здійснених розрахунків по ПрАТ “Запоріжтрансформатор” було розраховано прогностичну суму чистого прибутку у 2017 р., яка становитиме 615290,29 тис. грн. Зростання прогностичних даних чистого прибутку свідчить про зростання економічної безпеки; поліпшення організації роботи всіх структурних підрозділів підприємства; покращення ефективності використання та розподіл наявних ресурсів у кожній сфері

діяльності; врахування впливу ризиків оточуючого середовища.

Використання науково-методичного підходу дозволило спрогнозувати суму чистого прибутку по підприємству ПАТ “Запорізький механічний завод”, яка у 2017 р. становитиме 1508,53 тис. грн. Варто зауважити, що у 2017 р. порівняно з 2016 р. планується зростання суми прибутку на 379,53 тис. грн. або на 33,62% та відповідно до прогнозних даних ефективності функціонування, економічна безпека у 2017 р. зросте. Запропоновано по підприємству ПАТ “Запорізький механічний завод” заходи захисту від негативного впливу чинників зовнішнього середовища.

Встановлено, що визначення рівня економічної безпеки на підприємствах машинобудування відіграє вагомую роль, адже дозволить підвищити рівень фінансової стійкості, платоспроможності, ділової активності, рентабельності та конкурентоспроможності підприємства. У процесі визначення рівня економічної безпеки необхідно враховувати мінливість факторів ринкового середовища, показники ефективності діяльності підприємства. Тому, у процесі вирішення проблем щодо підвищення рівня економічної безпеки, обґрунтовано доцільність удосконалення методичного підходу до забезпечення, оцінки та регулювання рівня розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування, який включає такі складові розвитку ЕБ: фінансова; кадрова; виробничо-технологічна; інноваційно-інвестиційна; збутова. Особливістю даного методичного підходу є те, що він ґрунтується на використанні інтегрального показника розвитку економічної безпеки, що відображає формула (1):

$$PI_c = \left(\frac{K_1 + K_2 + \dots + K_n}{n} \right), \quad (1)$$

де PI_c – рівень інтегральної оцінки кожної складової розвитку економічної безпеки;

$K_1 \dots K_n$ – значення показників (коефіцієнтів) відповідної складової розвитку економічної безпеки;

n – загальна кількість показників (коефіцієнтів) для відповідної складової розвитку економічної безпеки.

Даний інтегральний показник розвитку економічної безпеки дозволяє врахувати загальний рівень ЕБ для кожної складової, визначити рівень впливу запропонованої групи показників на ЕБ.

На підставі розрахунку рівня інтегральної оцінки для кожної складової розвитку ЕБ визначається загальний рівень розвитку ЕБ по підприємству, який має вигляд формули (2):

$$P_{\text{заг.}} = PI_{\text{ф.}} + PI_{\text{к.}} + PI_{\text{в.-т.}} + PI_{\text{інн.-інв.}} + PI_{\text{з.}}, \quad (2)$$

де $P_{\text{заг.}}$ – загальний рівень розвитку економічної безпеки;

$PI_{\text{ф.}}$ – рівень інтегральної оцінки фінансової складової;

$PI_{\text{інт.}}$ – рівень інтегральної оцінки кадрової складової;

$PI_{\text{в.-т.}}$ – рівень інтегральної оцінки виробничо-технологічної складової;

$PI_{\text{інн.-інв.}}$ – рівень інтегральної оцінки інноваційно-інвестиційної складової;

$PI_{\text{з.}}$ – рівень інтегральної оцінки збутової складової.

Використання удосконаленого методичного підходу здійснено на підприємствах ПАТ “Мотор Січ”, ПрАТ “Запоріжтрансформатор” (табл. 3).

Таблиця 3

Рівень інтегральної оцінки складових розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування у 2012-2016 рр.

Складові безпеки економічного розвитку	Роки				
	2012	2013	2014	2015	2016
ПАТ “Мотор Січ”					
Фінансова	1,04	1,14	1,51	1,42	1,12
Виробничо-технологічна	0,94	0,89	0,86	0,88	0,90
Кадрова	0,31	0,33	0,36	0,53	0,84
Інноваційно-інвестиційна	0,75	0,88	0,81	1,14	1,07
Збутова	0,70	0,78	0,91	1,00	1,12
Рзаг.	0,16	0,23	0,34	0,76	1,00
ПрАТ “Запоріжтрансформатор”					
Фінансова	1,70	1,64	0,70	0,93	0,27
Виробничо-технологічна	1,99	1,56	1,14	1,28	1,34
Кадрова	1,59	1,34	0,60	0,85	0,72
Інноваційно-інвестиційна	0,77	0,86	0,80	0,76	0,80
Збутова	0,48	0,55	0,36	0,11	0,53
Рзаг.	1,97	1,63	0,14	0,08	0,11

Примітка: розраховано автором

Отримані дані свідчать, що по ПАТ “Мотор Січ” у 2016 р. порівняно з 2015 р. відбулося підвищення загального рівня економічної безпеки на 33,14%, оскільки його значення у 2015 р. становило 0,76 та у 2016 р. склало 1,00. Причиною подібного підвищення у 2016 р. стало зростання виробничо-технологічної, кадрової, збутової складових, але відбулося незначне зменшення фінансової та інноваційно-інвестиційної складових.

По підприємству ПрАТ “Запоріжтрансформатор” у 2016 р. загальний рівень економічної безпеки становив 0,11, у 2015 р. – відповідно 0,08 та у 2014 р. – 0,14, тобто відбулося зростання відносно 2015 р. на 35,21%, але підприємство має стрімку тенденцію до погіршення, оскільки фінансова, кадрова складові скоротилися. Розвиток економічної безпеки по підприємству знаходиться на низькому рівні, показники фінансової діяльності мають спадну динаміку.

З метою управління економічною безпекою удосконалено науково-методичний підхід щодо визначення рівня економічної безпеки шляхом оцінки коефіцієнтів та ступеня безпеки розвитку підприємств машинобудування (табл. 4).

Таблиця 4

Шкала визначення рівня розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування

Умовні коефіцієнти	Ступінь розвитку економічної безпеки
$P_{\text{заг.}} > 1$	Високий
$P_{\text{заг.}} = 1$	Стійкий
$0,7 \leq P_{\text{заг.}} < 0,9$	Середній
$0,4 \leq P_{\text{заг.}} < 0,6$	Низький
$0,1 \leq P_{\text{заг.}} < 0,3$	Передкризовий
$-0,5 \leq P_{\text{заг.}} < 0$	Кризовий

Примітка: розроблено автором

Встановлено, що стрімке зростання розвитку економічної безпеки буде свідчити про налагодження діяльності підприємства, підвищення ефективності використання всіх наявних ресурсів. Результати апробації дозволили з'ясувати, що ПАТ "Мотор Січ" у 2016 р. має стійкий рівень розвитку економічної безпеки, в той час як у 2015 р. сформувався середній рівень ЕБ. ПрАТ "Запоріжтрансформатор" у 2012-2013 рр. мав високий ступінь розвитку економічної безпеки, а у 2014-2016 рр. – передкризовий ступінь безпеки. З метою забезпечення високого рівня економічної безпеки підприємств машинобудування, в подальшій роботі доцільно використовувати запропонований нами методичний підхід використання механізму розвитку та стратегічного управління економічною безпекою підприємств машинобудування (рис. 1).

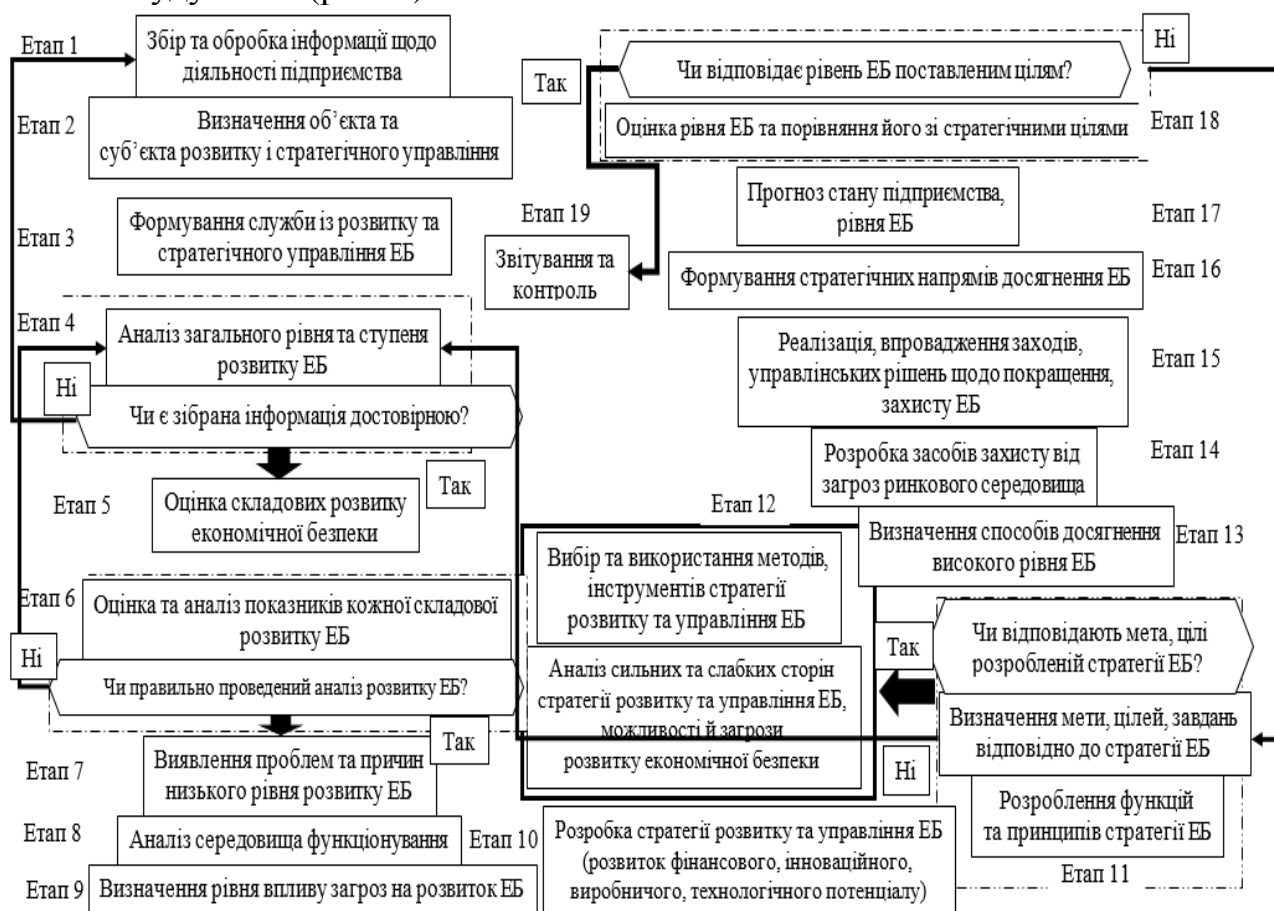

Рис. 1. Методичний підхід використання механізму розвитку та стратегічного управління економічною безпекою підприємств машинобудування
Примітка: побудовано автором

Даний методичний підхід дозволяє впроваджувати методи захисту від впливу негативних чинників, оцінити перспективи подальшої діяльності, використовувати управлінський інструментарій з урахуванням аналізу сильних та слабких сторін стратегії розвитку та управління.

Механізм розвитку та стратегічного управління економічною безпекою використовується у визначеній послідовності шляхом дотримання етапів впровадження. Кожен з етапів відіграє вагомий роль у процесі розвитку та управління економічною безпекою на підприємствах машинобудування.

Апробацію методичного підходу здійснено на підприємствах ПрАТ “Запоріжтрансформатор”, ПрАТ “Запоріжбудмаш”, що дозволило підвищити ефективність роботи комітету із розвитку та стратегічного управління економічною безпекою підприємств.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні наведено теоретико-методичне узагальнення та вирішення актуального наукового завдання щодо механізму розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування. За результатами дослідження сформульовано такі основні висновки і рекомендації:

1. Узагальнюючи існуючі точки зору науковців щодо визначення дефініції економічний розвиток, запропоновано розглянути дане поняття як процес організації діяльності підприємства, тобто сукупність рішень, дій, методів та механізмів, які функціонують на підприємстві з метою налагодження процесу економічного розвитку шляхом врахування впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, умов для створення та налагодження розвитку виробничої, фінансової, організаційної, інноваційної, технологічної, управлінської діяльності, прийняття виважених рішень, раціонального використання ресурсів та злагодженої роботи колективу. Сформоване визначення поняття дає змогу досягти стабільності розвитку, підвищити рівень економічної безпеки підприємства та вплинути на соціальну інфраструктуру міста.

2. Запропоновано в подальшому розглядати “розвиток економічної безпеки” як процес запобігання або уникнення кризових ситуацій на засадах захисту інтересів підприємств від негативної дії факторів ринкового середовища шляхом виконання комплексу дій, що спрямовані на підвищення рівня економічної безпеки, впливу і контролю за ними з метою забезпечення стабільності функціонування, інноваційного і соціального розвитку не лише підприємств машинобудування, але й регіону. Визначення сутності поняття дає змогу забезпечити стабільність розвитку, покращення результатів діяльності підприємств, налагодження економічного та соціального стану регіону.

3. Враховуючи проведені дослідження, запропоновано класифікацію розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування, оскільки вона дає змогу з’ясувати якою мірою фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, існуючі загрози впливають на основні сфери діяльності підприємств та відповідно визначити взаємозв’язок між ними та ризиками зовнішнього середовища, розробити заходи щодо попередження та захисту від отримання небажаних результатів протягом довгострокової діяльності підприємств.

4. Обґрунтовано необхідність впровадження удосконалених системи та механізму управління розвитком економічної безпеки. Система управління розвитком економічної безпеки враховує особливості організації процесу діяльності, виробництва, збуту, що дозволяє забезпечити економічний розвиток. Механізм управління розвитком економічної ґрунтується на використанні методів, дотриманні принципів, функцій і є основою системи управління економічною безпекою та перебуває у тісному взаємозв’язку з нею, що дає змогу оцінити динаміку економічної безпеки підприємства з метою

підвищення її рівня.

5. Аналіз показників та оцінка рівня економічної безпеки підприємств машинобудування за 2012-2016 рр. по Запорізькій області відобразили тенденцію щодо покращення показників економічної безпеки. Зокрема, по ПАТ “Мотор Січ” загальний рівень економічної безпеки у 2016 р. порівняно з 2015 р. підвищився на 26,67%. По підприємству ПрАТ “Запоріжбудмаш” у 2015 р. він становив 0,11, а у 2016 р. зріс до 0,4, але інтелектуально-кадрова складова не відповідала нормативному значенню. У 2016 р. по ПАТ “Запорізький механічний завод” відносно 2015 р. відбулося зростання економічної безпеки на 0,17%, тобто показник відповідав нормативному значенню. Здійснений аналіз рівня економічної безпеки та дослідження сучасного стану машинобудування у 2012-2016 рр. підтверджують доцільність оцінки та вдосконалення їх механізму розвитку економічної безпеки.

6. Доведено, що на підприємствах машинобудування для визначення залежності чистого прибутку від основних показників діяльності, формування прогнозних показників розвитку економічної безпеки доцільно використовувати удосконалений науково-методичний підхід щодо оцінки та аналізу їхнього впливу на ефективність діяльності підприємств машинобудування. Даний науково-методичний підхід базується на використанні фінансових інструментів управління, що дозволяє прогнозувати рівень ЕБ підприємства.

7. Удосконалено методичний підхід до забезпечення, оцінки та регулювання рівня розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування, який ґрунтується на використанні інтегрального показника економічної безпеки та враховує залежність економічної безпеки від наявності фінансових ресурсів, ефективності прийняття управлінських рішень, рівня інноваційного та інвестиційного розвитку. Використання даного методичного підходу дозволяє визначити рівень економічної безпеки, здійснити оцінку використання всіх наявних ресурсів та мінімізувати витрати виробництва, протидіяти кризовим ситуаціям і забезпечити стабільний розвиток.

8. Обґрунтовано необхідність використання науково-методичного підходу щодо визначення рівня економічної безпеки та оцінки основних складових економічної безпеки підприємств машинобудування. Тому, узагальнено та удосконалено шкалу визначення їх рівня на підприємствах машинобудування. Використання даної шкали дає змогу визначити раціональність обраних складових та відповідних показників економічної безпеки, можливість подальшого успішного розвитку підприємств.

9. З метою налагодження процесу розробки стратегії управління, способів та методів захисту від загроз оточуючого середовища, швидкості та достовірності визначення наявних проблем, підвищення рівня економічної безпеки удосконалено методичний підхід використання механізму розвитку та стратегічного управління економічною безпекою підприємств машинобудування. Даний методичний підхід враховує наявні ризики, дозволяє визначити досягнутий рівень розвитку, складові ЕБ, створює можливості щодо поліпшення процесу управління економічною безпекою та захисту підприємства від впливу зовнішнього середовища шляхом розробки методів протидії.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1.1. Публікації у наукових фахових виданнях України:

1. Лясковець, О.В., 2016. Економічна безпека підприємств машинобудування: класифікація, основні фактори впливу в сучасних умовах. *Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць*, № 6(181), с. 66–70 (0,57 друк. арк.).

2. Лясковець, О.В., 2016. Теоретико-методичні онови щодо забезпечення, оцінки та регулювання рівня розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування. *Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць*, Вип. 7(182), с. 47–52 (0,6 друк. арк.).

3. Лясковець, О.В., 2016. Методика оцінки та аналізу основних показників розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування. *Формування ринкових відносин в Україні: збірник наукових праць*, Вип. 8(183), с. 60–63 (0,48 друк. арк.).

4. Лясковець, О.В., 2016. Теоретичні підходи до визначення поняття “економічний розвиток”. *Держава та регіони: науково-виробничий журнал. Серія: Економіка та підприємництво*, №3(90), с. 8–11 (0,43 друк. арк.).

1.2. Публікації у наукових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз даних:

5. *Лясковець, О.В. та Череп, А.В., 2016. Сутність економічної безпеки як складової частини діяльності підприємства та сучасні підходи до її трактування. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки: збірник наукових праць*, Вип. 31, Т. 1, с. 27–34 (0,61 друк. арк., особистий внесок здобувача: 0,41 друк. арк., розроблено авторський підхід до визначення сутності поняття “економічна безпека”) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Scientific Indexing Services (США), Cosmos Foundation (Німеччина), Scientific & Scholarly Journals iiiFactor (Лондон, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії)**).

6. *Лясковець, О.В., 2017. Економічний розвиток підприємств машинобудування Запорізької області: особливості функціонування, шляхи покращення діяльності. *Вісник Хмельницького національного університету: науковий журнал. Економічні науки*, №6, Т. 3 (253), с. 23–28 (0,70 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща)**).

7. *Лясковець, О.В., 2017. Сучасні підходи до оцінки та прогнозування економічної безпеки на підприємствах машинобудування. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія: Економічні науки: збірник наукових праць*, Вип. 33, с. 276–282 (0,57 друк. арк.) (**Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща), Scientific Indexing Services (США), Cosmos Foundation (Німеччина), Scientific & Scholarly**

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

Journals iiiFactor (Лондон, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії).

8. *Лясковець, О.В., 2017. Шляхи та перспективи підвищення розвитку економічної безпеки на підприємствах машинобудування. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія “Економічні науки”, №1(79), с. 75–83 (0,53 друк. арк.) (Міжнародна представленість та індексація журналу: Index Copernicus (Польща)).*

2. Опубліковані праці апробаційного характеру:

9. Лясковець, О.В., 2016. Сутність та значення економічної безпеки підприємств машинобудування. В: Колектив авторів, ред., *Проблеми планування в ринкових умовах: XV Міжнародна науково-практична конференція*. Одеса, Україна, 23–25 Вересень 2016. Хмельницький: ХНУ (0,12 друк. арк.).

10. Лясковець, О.В., 2016. Оцінка рівня розвитку економічної безпеки на підприємствах машинобудування. В: Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, *Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів та суб’єктів господарювання: сучасний стан та перспективи: III Міжнародна науково-практична конференція*. Одеса, Україна, 23–24 Грудень 2016. Одеса: Бондаренко М.О. (0,14 друк. арк.).

11. Лясковець, О.В., 2017. Механізм прогнозування рівня економічної безпеки підприємства ПрАТ “Запоріжбудмаш” шляхом застосування методу ковзної середньої. В: В.В. Матвеев, ред., *Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами: VIII Всеукраїнська науково-практична конференція для студентів та молодих учених*. Київ, Україна, 17 Лютий 2017. Київ: НАУ (0,12 друк. арк.).

12. Лясковець, О.В., 2017. Дослідження стійкості економічного розвитку підприємств машинобудування за умов впливу чинників оточуючого середовища. In: Sul Khan-Saba Orbeliani University, *Integration of Business Structures: Strategies and Technologies: International scientific-practical conference*. Tbilisi, Georgia, 24 February 2017. Tbilisi, Georgia: Baltija Publishing, Part 1 (0,19 друк. арк.).

13. Лясковець, О.В., 2017. Сучасний стан економічного розвитку підприємства ПрАТ “Запоріжбудмаш” та напрямки покращення його діяльності. В: В.Ф. Проскура, ред., *Управління економічними процесами: сучасні реалії і виклики: Міжнародна науково-практична конференція*. Мукачєво, Україна, 22–23 Березень 2017. Мукачєво: Мукачівський державний університет (0,12 друк. арк.).

14. Лясковець, О.В., 2017. Обґрунтування необхідності оцінки рівня економічної безпеки підприємств машинобудування. В: Колектив авторів, ред., *Сучасні тенденції в економіці та управлінні: Міжнародна науково-практична конференція*. Запоріжжя, Україна, 30 Червень 2017. Запоріжжя: ГО “СІЕУ”, Ч. 1 (0,19 друк. арк.).

15. Лясковець, О.В., 2017. Особливості використання механізму управління рівнем економічної безпеки підприємств машинобудування [online]

---

* Видання одночасно належить до наукових фахових видань України.

Доступно: <<https://drive.google.com/file/d/0B-qjS3vZ0nDoZEIJMkp2eXh6ZWM/view>>. В: *Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення: Міжнародна наукова інтернет-конференція*. Тернопіль, Україна, 12 Липень 2017. Тернопіль: ФО-П Шпак В.Б., Вип. 21 (0,14 друк. арк.).

3. *Інші публікації, що додатково відображають результати дисертації:*

16. Лясковець, О.В., 2017. Оцінка стану економічної безпеки підприємства ПАТ “Запорізький механічний завод” на підставі економіко-математичного моделювання. *Вісник Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки*, Вип. 12, Т.2, с. 135–140 (0,32 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Лясковець О.В. Механізм розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Запорізький національний університет Міністерства освіти і науки України, Запоріжжя, 2018.

Дисертаційна робота присвячена розробці теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо механізму розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування.

Надано визначення сутності понять “економічний розвиток” та “розвиток економічної безпеки”. Удосконалено систему та механізм управління розвитком економічної безпеки, сформовано науково-методичний підхід щодо оцінки основних показників розвитку економічної безпеки та аналізу їхнього впливу на суму чистого прибутку підприємств машинобудування. Удосконалено методичний підхід до забезпечення, оцінки та регулювання рівня розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування шляхом використання інтегрального показника економічної безпеки, доповнено науково-методичний підхід щодо визначення рівня економічної безпеки шляхом оцінки коефіцієнтів та ступеня безпеки розвитку, розвинуто методичний підхід використання механізму розвитку та стратегічного управління економічною безпекою підприємств машинобудування. Розширено класифікацію розвитку економічної безпеки підприємств машинобудування.

Ключові слова: економічна безпека, економічний розвиток, загрози ринкового середовища, система та механізм управління розвитком, механізм розвитку та стратегічного управління економічною безпекою, загальний рівень розвитку економічної безпеки.

АННОТАЦИЯ

Лясковец А.В. Механизм развития экономической безопасности предприятий машиностроения. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Запорожский национальный университет

Министерства образования и науки Украины, Запорожье, 2018.

Диссертационная работа посвящена разработке теоретико-методических положений и практических рекомендаций по механизму развития экономической безопасности предприятий машиностроения.

Дано определение сущности понятий “экономическое развитие” и “развитие экономической безопасности”. Усовершенствовано систему и механизм управления развитием экономической безопасности, сформирован научно-методический подход к оценке основных показателей развития экономической безопасности и анализа их воздействия на сумму чистой прибыли предприятий машиностроения. Усовершенствован методический подход к обеспечению, оценке и регулированию уровня развития экономической безопасности предприятий машиностроения путем использования интегрального показателя экономической безопасности, дополнен научно-методический подход к определению уровня экономической безопасности путем оценки коэффициентов и степени безопасности развития, развит методический подход использования механизма развития и стратегического управления экономической безопасностью предприятий машиностроения. Расширена классификация развития экономической безопасности предприятий машиностроения.

Ключевые слова: экономическая безопасность, экономическое развитие, угрозы рыночной среды, система и механизм управления развитием, механизм развития и стратегического управления экономической безопасностью, общий уровень развития экономической безопасности.

SUMMARY

Lyaskovets O.V. Mechanism of economic security development of machine-building enterprises. – Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

The thesis for a Candidate Degree in Economic Sciences in the specialty 08.00.04 – economics and company management (by economic activity types). – Zaporizhzhia National University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Zaporizhzhia, 2018.

The thesis paper is devoted to the development of theoretical and methodological provisions and action-oriented recommendations on the mechanism of economic security development of machine-building enterprises

The research of literary sources made it possible to provide a definition to the concepts “economic development” and “economic security development”.

It has been established that in the conditions of economic development instability and the lack of protective instruments from the effects of risks, a significant role in the activity of machine-building enterprises play the system and mechanism of management of economic security development. The management system that manages the development of economic security was improved, that covers the whole range of spheres on the basis of considering the peculiarities of organization of production process and a sale, that allows increasing of security clearance against the influence of factors of the environment, reduce a hazard effect. The mechanism of economic security development was improved, which is the system of methods and is based on principles, management functions, regulations, motives and incentives, it considers the processes of use, distribution, control of informational, financial, technological and labour resources; also assessing the

dynamics of development that ensures the achievement of the set goals, forecasting the activities in order to avoid bankruptcy and increase the level of economic security of the machine-building enterprises.

A scientific and methodological approach to assessing the main indicators of economic security development and analysis of their impact on the net profit of machine-building enterprises was defined, which is based on the consideration of the market environmental threats, allows to predict the main indicators of activity, to determine the possibility of developing economic security in the future and to increase the efficiency of economic development.

The methodical approach to ensuring, assessing and regulating the level of development of economic security of machine-building enterprises was improved through the use of an integral indicator of economic security, it considers the dependence of the development of economic security with the availability of financial resources, volumes of production and output, innovation, investment development and management decision making efficiency by executive management. This methodological approach allows us to assess the level of economic security and to use different ways and methods for improving the long-term development.

The scientific and methodological approach to determining the level of economic security through the estimating coefficients and degree of development security has been enhanced, that allows to analyse the association between the relevant indicators, to assess the extent of their impact on general economic security, to determine the rationality of the relevant indicators of economic security in order to develop measures to manage the mechanism of economic security development.

The methodical approach of the development mechanism's use and strategic management of economic safety of machine-building enterprises was developed, which is based on the level of development of economic security, indicators of production and economic, financial activity. It is established that this approach allows to choose among the existing variants of economic security development more effective one on the basis of forecasting and modelling, allows to implement methods of protection against threats of the market environment, to increase the level of economic security, to evaluate prospects of further activities, use managerial tools, taking into account the analysis of the strengths and weaknesses of the development and management strategy.

The classification of the economic safety of machine-building enterprises has been expanded, that considers the peculiarities of the organization of production at each stage, the relationships between the staff, resource availability and existing threats. It is determined that the formed classification allows companies to efficiently organize the process of economic development and security, contributes to the prevention of bankruptcy taken into consideration any hazard effects and the active participation of the administration in decision-making.

Key words: economic security, economic development, market environment risks, system and mechanism of the development's management, mechanism of development and strategic management of economic security, overall level of economic security development.

ЛЯСКОВЕЦЬ ОЛЕКСІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

**МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ
МАШИНОБУДУВАННЯ**

Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління
підприємствами (за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Підписано до друку 17.04.2018. Формат 60×90/16.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times.
Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 110 прим. Зам. № 244.

Запорізький національний університет

69600, м. Запоріжжя, МСП-41
вул. Жуковського, 66
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2952 від 30.08.2007